

Till: Utbildningsdepartementet

den 28 oktober 2015

103 33 Stockholm

SYNPUNKTER FORSKNINGSPROPOSITION 2016

Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond (BFUF) välkomnar regeringens initiativ att ta emot förslag och synpunkter på inriktningen i den kommande forskningspolitiska propositionen.

Besöksnäringens forsknings- och utvecklingsfond

BFUF, som bildades 2009, har till syfte att främja vetenskaplig forskning, innovationer och utvecklingsprojekt som är till gagn för företag och anställda inom den svenska besöksnäringen och som bidrar till en positiv utveckling av näringen. Genom BFUF finansierar näringens företag forskning och utveckling med cirka 8 miljoner kronor årligen. BFUF är bildat och finansieras av arbetsmarknadens parter, Visita – svensk besöksnäring och Hotell- och restaurangfacket, gemensamt. Fonden är ett kunskapsutvecklande tillskott i en bransch med stark tillväxt och samtidigt stor utvecklingspotential. BFUFs styrelse har sedan december 2012 fått in och granskat närmare 100 vetenskapliga projektansökningar och bland dessa beslutat om finansiering med totalt 15,4 miljoner kronor till branschrelevant forskning. Detta gör BFUF idag till en av de viktigare finansiärerna av forskning för besöksnäringen, vi har vidare en god överblick av pågående forskning som är relevant för sektorn. Verksamheten lutar sig bland annat mot arbetet med *Besöksnäringens strategiska forsknings- och innovationsagenda* vilken 2012/2013 mobiliserade bransch och forskare och koordinerades av BFUF med stöd av VINNOVA inom ramen för deras SIO program.

Besöksnäringens bidrag till samhället

Besöksnäringen utgör en betydande del av Sveriges tjänstesektor och bidrog med närmare 160 000 helårsanställningar 2014, detta är en ökning med närmare 5 procent på ett år och med 30 procent sedan år 2000, att jämföra med den totala sysselsättningen som ökat 10 procent under samma period. En stor andel av dessa arbeten går till unga och nya svenskar. Turismens totala omsättning uppgick till 268,5 miljarder kronor under 2014. Mest ökade turismens exportvärde, det vill säga utländska besökares konsumtion i Sverige, som ökade med 10,7

miljarder kronor eller hela 12,5 procent. Utländska besökare spenderade 96,5 miljarder kronor och svenska fritids- och affärsresenärer 172 miljarder kronor. Sedan 2000 har den totala omsättningen för turismen i Sverige ökat med 118,5 miljarder kronor eller drygt 78,9 procent i löpande priser. Resandet ökar inte bara inom och till Sverige, det internationella resandet passerade en miljard 2012 och fortsätter att öka. Den globala samhällsutvecklingen påverkar och kommer att påverka besöksnäringen starkt framför allt genom tre områden:

1) *Urbaniseringen* – den framtida besöksnäringen kommer att drivas av resor framför allt till, från och mellan städer. 2025 beräknas de 600 största städerna inneha 25 procent av jordens befolkning. Även i Sverige kommer det framför allt vara storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö som attraherar resande till, från och inom Sverige.

2) *Hållbar utveckling* – framtidens turist är miljö- och kvalitetsmedveten och Sverige har gott om icke-exploaterad natur, med en stor potential att skapa unika besöksupplevelser. Som land rankas Sverige högt inom hållbar utveckling och här finns goda utvecklingsmöjligheter som i hög grad kan involvera besöksnäringen.

3) *Digitalisering/ automatisering* – har redan nu en stor inverkan på affärsmodeller och förutsättningar inom sektorn. I Sverige är fyra av de 20 vanligaste aktiviteterna på internet relaterade till resor. Det finns en stor potential i att i större utsträckning och mer systematiskt sammanföra besöksnäringen med kompetenser inom IT och med närings- och samhällsaktörer för att hitta nya innovativa och gränsöverskridande lösningar.

Forskning och utveckling är av stor betydelse för näringens fortsatta tillväxt. Synen på det moderna kunskapssamhället, bland forskningspolitiken, lärosäten, forskare och forskningsfinansiärer behöver uppgraderas till att inkludera turism och besöksnäring som en viktig del av den växande tjänstesektorn, och därmed värd strategiska investeringar i forskning.

Idag saknar besöksnäringen helt nationella strukturer jämförbara med andra branschers/sektorers forskningsinstitut, som stärker kopplingen mellan företag och forskning och som ger stöd för utbyte och innovations-, utvecklingsprocesser. En utmaning i det sammanhanget är att besöksnäringen är fragmenterad till sin natur och till övervägande del, 99 procent, består av små och medelstora företag.

Forskningsläget och utmaningar

I januari 2014 genomförde BFUF en kartläggning (*rapport #03 Vem tänker på besöksnäringen?*) av vilken forskning med koppling till besöksnäring och turism som pågick i Sverige under 2013. Detta var andra året i rad denna kartläggning gjordes. Samtidigt studerades vilken finansiering som de större nationella forskningsfinansiärerna stödjer

forskning i sektorn med. Resultatet visade att ca 60 st forskningsprojekt pågick spridda över drygt tio lärosäten i landet. De fem större forskningsmiljöerna är (i bokstavsordning) Centrum för turism vid Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Högskolan Dalarna, Cerut vid Karlstads universitet, ETOUR vid Mittuniversitetet och Umeå universitet. De större finansiärerna bidrog med totalt ca 30 miljoner kronor till området, lärosätena själva finansierade med motsvarande belopp. De externa aktörer som bidrog med störst finansiering var BFUF, Formas, Mistra, VINNOVA och Naturvårdsverket. Man måste dock betrakta detta som relativt sett en ytterst blygsam investering med utgångspunkt i sektorns bidrag till samhället redan idag och dess framtida utvecklingsmöjligheter. Kartläggningen *Vem tänker på besöksnäringen?* och arbetet med *Besöksnäringens forsknings- och innovationsagenda* tydliggör en bild av att vi mutat in några områden där vi håller hög klass i Sverige, bland annat inom evenemangsforskning, forsknings kring fritidshus, fjäll- och naturmiljöer. Vi har även för sektorn viktiga akademiska utbildningar i måltidskunskap och gastronomi som är unika och behöver kompletteras med stark forskning. Samtidigt håller inte all turismforskning internationella mått. Vilket förmodligen är en konsekvens av högskolesektorns snabba utbyggnad, avsaknad starka miljöer, långsiktiga satsningar och i många fall avsaknad av seniora forskare. På många platser där turismutbildningar bedrivs saknas forskningstradition. Det finns också en risk att falla mellan stolarna hos forskningsråden som har specifika ämnes- och beredningsgrupper som behandlar ansökningar, och där turismrelaterade projekt inte alltid är lätta att koppla till ett specifikt ämne. Forskningsmedel som är öronmärkta för turism och besöksnäring är mycket ovanliga. Flera av de mest meriterade och seniora forskarna inom området vittnar om att de undviker att använda ordet turism i titeln på forskningsprojekt när de söker och får utdelning från forskningsråden. ”Så att den inte automatiskt ska sorteras bort.” Den finansiering som trots allt finns styr inriktningen på den forskning som finns där satsningar ofta täcker in natur- och glesbygdsperspektiven genom finansiering från bland andra Naturvårdsverket, Formas, Mistra och regionala strukturfonder. De urbana perspektiven tycks däremot fallit under finansieringsradarn när det gäller besöksnäringsforskning.

Förslag

BFUFs förslag till den kommande forskningspropositionen är:

- **Stärk besöksnäringsspektivet i forsknings- och innovationssatsningar kopplade till framtidens städer och samhällsutveckling** genom uppdrag och allokerade medel till lärosäten och forsknings-/innovationsmyndigheter. Det finns ett betydande behov av verktyg och mätinstrument som förtydligar besöksnäringens samhällsekonomiska roll och som kan erbjuda en tydligare bild av näringens roll och möjligheter i både national- och regionalekonomiskt perspektiv.

Det genomförs och har genomförts bra satsningar på natur- och fjällturism och dessa satsningar behöver kompletteras med kunskap om besöksnäringen i urbanmiljön. Det är städerna som driver resandet och det är här besöksnäringens övernattningar, restaurangbesök, handel och andra upplevelser till avgörande del omsätts nu och i framtiden. Städerna är och kommer att vara de väsentliga portarna in i Sverige även för besökare som via städerna söker sig vidare till natur-, fjäll- och landsbygdsupplevelser. Vi behöver seriösa och långsiktiga satsningar på kunskap om urbanturismens behov, utmaningar och möjligheter och som belyser besöksnäringens roll i centrum-, stads- och samhällsutvecklingen.

- **Stärk de forskare och miljöer som är verksamma inom evenemangs-, natur-/maritimturismforskning samt måltidsforskning med långsiktiga forskningsmedel.** Detta är forskningsområden där vi redan idag har god och profilerad forskning med internationell höjd (Centrum för turism vid Göteborgs universitet och ETOUR vid Mittuniversitetet). Evenemang blir allt viktigare verktyg i städers övergripande utveckling och strävan efter attraktivitet och tillväxt. Förutsättningarna för att genomföra evenemang blir allt mer komplexa. Internationellt dominerar ännu den ekonomiska dimensionen som fokus på värdeskapandet. Svenska städer har en unik möjlighet att positionera sig internationellt genom att tydligt inkludera miljömässiga och sociala dimensioner vilka blir alltmer viktiga vid genomförandet/kommunikationen för såväl städer som arrangörer. Det behövs insatser för att hitta nya lösningar som möter utmaningen med att planera, genomföra och följa upp hållbara evenemang. Samma bild gäller naturturismen som är ett av de snabbast växande segmenten inom global turism idag, Sveriges natur är en av de viktiga reseanledningarna till vårt land. Här behövs också utveckling av kunskap, kompetens och innovationer. Mat, dryck och måltidsupplevelser är viktiga för turister och inte sällan reseanledningar i sig. Inom det här området har vi sedan ett par decennier i Sverige unika akademiska utbildningar där hantverkskunnande möter vetenskap och estetiskt gestaltning (Restaurang- och hotellhögskolan i Grythyttan, Örebro universitet samt Gastronomiprogrammen vid Umeå universitet och Högskolan i Kristianstad).
- **Skapa en nationell forskarskola för turism/besöksnäring** som utvecklar en riktad och samordnad utbildning av doktorander och disputerade. Forskarskolan ska samla forskare inom turismvetenskap men också inom andra vetenskapliga områden som relaterar till besöksnäringen såsom samhällsekonomi, stadsutveckling, IT, logistik, hållbarhet, organisation, ledarskap och måltidskunskap med flera. En sådan plattform kan väsentligt bidra till utveckling av såväl grundutbildning som ledarskapsutbildning inom besöksnäringen. En nationell forskarskola skulle också stärka det nationella nätverk som redan finns inom turismens område (NATU) som kan utvecklas till ett forum för

internationella samarbeten och en bas för att bjuda in utländska lärare och doktorander till Sverige. Dessutom skulle forskarskolan kunna erbjuda MBA eller fortbildning för framtida ledare inom besöksnäringen då kompetensförsörjningen är en av branschens viktiga utmaningar för att bibehålla och utveckla konkurrenskraft och långsiktigt hållbar tillväxt i företagen. En samlad forskarskola skulle skapa bättre förutsättningar också för utbildningar på gymnasial och yrkeshögskolenivå. Breddade ämneskunskaper i turism i en kombination med yrkeskunskaper ökar kvalitén på utbildningarna och kan bättre svara mot branschens behov.

- Slutligen behövs det tas **helhetsgrepp för att säkra sektorns innovationsförmåga, konkurrenskraft och hållbara tillväxt in i framtiden**. Det behövs ett branschforskningsinstitut/innovationsmiljö som bygger på quadrupel helix medverkan för att utveckla interaktionen mellan näring, offentliga aktörer, civilsamhälle och forskningen, där vi gemensamt kan lyfta utmaningar och möjligheter inom svensk besöksnäring och driva utbytes och förändringsprocesser med utgångspunkt i befintliga teknik och affärsidéer, och utvecklingsprocesser som alstrar förnyelse av idéer. Det behövs en nationell miljö med kritisk massa som strategiskt kopplar samman forskning, företag och samhällsaktörer.

Beslut i detta yttrande har fattats av BFUFs styrelse vid möte den 27 oktober efter föredragning av vd Stina Algotson.

Stina Algotson

vd

Jonas Siljhammar

ordförande

Bilagor/länkar:

Besöksnäringens forsknings- och innovationsagenda

#03 Vem tänker på besöksnäringen??

#02 Tillväxtvärk?

#01 Sveriges mest attraktiva bransch

Kopia:

Näringsdepartementet